

УДК 336.142.3

Оксана ЧЕБЕРЯКО,
Марина КУЛІШ

НЕОБХІДНІСТЬ ТА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Розглянуто поточний стан, основні тенденції та початкові результати фінансових аспектів реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні. Проаналізовано причини необхідності проведення фінансової децентралізації. Визначено фактори, що призвели до зміни таких показників місцевих фінансів, як джерела їх формування, розмір власних надходжень та видатків місцевих бюджетів, їх частка в зведеному бюджеті України. Проведено аналіз чинників, що стимулюють та заважають органам місцевого самоврядування щодо добровільного об'єднання громад. Розглянуто зміни до процесу бюджетування на місцевому рівні, які будуть здійснюватися виконавчими органами в середньостроковій перспективі.

Ключові слова: децентралізація, місцеві бюджети, реформування фінансової системи, об'єднані територіальні громади, місцеве самоврядування, ризики впровадження реформ.

Оксана ЧЕБЕРЯКО, Марина КУЛІШ

Необходимость и результативность проведения финансовой децентрализации

Рассмотрено текущее состояние, основные тенденции и начальные результаты финансовых аспектов реализации реформы местного самоуправления Украины. Проанализированы причины необходимости проведения финансовой децентрализации. Определены факторы, которые привели к изменению таких показателей местных финансов, как источники их формирования, размер собственных доходов и расходов местных бюджетов, их доля в сводном бюджете Украины. Определены принципы формирования и эффективность функционирования новой административно-территориальной единицы – объединенных территориальных общин. Проведен анализ факторов, стимулирующих и мешающих органам местного самоуправления к добровольному объединению общин. Рассмотрены изменения в процесс бюджетирования на местном уровне, которые будут осуществляться исполнительными органами в среднесрочной перспективе. Сформированы выводы относительно необходимых способов оптимизации дальнейшего процесса децентрализации в Украине.

Ключевые слова: децентрализация; местные бюджеты; реформирование финансовой системы; объединенные территориальные общины; местное самоуправление; риски внедрения реформ.

Oksana CHEBERYAKO, Maryna KULISH

Necessity and results of financial decentralization

Introduction. Local budgets are the most numerous link of the budget system, the financial base of local authorities, which plays a decisive role in implementing regional policy through financ-

ing public expenditures and are the key to the emergence of a capable and efficient local government. However, the unsatisfactory results of the local authorities functioning in previous periods have led to the objective need to reform existing structure of local finances through fiscal decentralization.

Purpose. To characterize the essence of financial decentralization from the point of view of its necessity for the economy of territorial and administrative units development and to analyze the success and risks of its implementation in Ukraine.

Methods. In the course of writing the article, several methods were used. Among them were the method of analysis and synthesis, scientific comparison, formal logic and dialectics.

Results. It has been determined that since the beginning of financial decentralization, the share of local budgets in the consolidated budget of Ukraine has doubled. The local budget revenues has increased in 2.8 times. Facts above indicate increasing in financial resources available to local authorities and, accordingly, more equal distribution of powers and opportunities of local and state authorities. The financial capacity of local budgets is evidenced by the balance of funds on accounts, which at the end of 2017 were amounted to 78.1 billion UAH. As a result, due to the accumulated resources of local budgets, more expenditure responsibilities has been given to local authorities. In addition, since the beginning of 2015, the formation of united territorial communities has begun, of which 699 had been formed by the end of 2017, but only 159 of them are fully operational. However, despite of the results achieved, significant financial, administrative and political factors threaten to continue fiscal decentralization.

Conclusion. Despite the successful implementation of financial reform for local budgets, neglecting obvious risks can have a significant impact on the budgetary system of Ukraine. therefore, the state and local authorities should further strengthen the requirements for the quality of community associations, control over their implementation and more objective planning and analysis of the results achieved, as the shortcomings in the reform will tend to be strengthened and may have a synergistic effect.

Keywords: decentralization; local budgets; the financial system reforming; association of territorial communities; local authorities; risks of reforms implementation.

JEL Classification: H70, H71, H72.

Постановка проблеми. Важливість дослідження обумовлена зростанням ролі фінансових основ місцевого самоврядування як однієї з пріоритетних цілей реформування фінансової системи України. Місцеві бюджети є найбільш чисельною ланкою бюджетної системи, фінансовою базою діяльності місцевого самоврядування, якій належить вирішальна роль у здійсненні регіональної політики, фінансуванні великої частки державних видатків, оскільки забезпечення місцевого самоврядування стабільними та достатніми фінансовими ресурсами є запорукою становлення

дієздатної та ефективною місцевої влади. Однак незадовільні результати функціонування усталених бюджетних положень попередніх періодів зумовили об'єктивну необхідність реформування існуючої організації місцевих фінансів шляхом проведення фінансової децентралізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку децентралізації місцевих фінансів посідають вагомe місце в дослідженнях таких вітчизняних вчених, як О. Бондаренко, Т. Боголіб, О. Кириленко, І. Луніна, Ю. Наконечна.

Подальших досліджень потребують питання ефективності фінансової реформи, системи місцевого самоврядування в Україні та доцільності проведення децентралізації не тільки на макроекономічному рівні, але й для юридичних та фізичних осіб.

Метою дослідження є теоретичне та практичне обґрунтування соціально-економічної необхідності реформування місцевих фінансів, поточного аналізу його результатів і визначення перешкод ефективного впровадження децентралізації бюджетної системи держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місцеві фінанси відіграють надзвичайно велику роль в економічній системі кожної держави, оскільки метою фінансової діяльності місцевих органів влади є задоволення суспільних інтересів і потреб, сприяння соціально-економічному розвитку регіону та забезпечення необхідними фінансовими ресурсами місцевої ради й органів місцевого самоврядування [1, с. 14–15].

Наразі в Україні активно впроваджується низка реформ, які, передусім, спрямовані на децентралізацію владних і фінансових повноважень держави на користь органів місцевого самоврядування. Сучасний реформаційний процес є одним із найбільш перетворюючим етапом з часів глобальної фінансової кризи, яка суттєво відобразилась на стані української економіки. Основна ідея перебудови існуючої фінансової та бюджетної системи полягає у формуванні спроможних фінансово самостійних громад та ефективного функціонуючого інституту самоврядування. Органи місцевого самоврядування відповідно до принципів самостійності та субсидіарності, закладених в статті 7 Бюджетного кодексу України [2], мають автономно та повною мірою забезпечувати населення необхідним комплексом публічних послуг, надання яких не-

можливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і наявності достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів

Процес фінансової децентралізації передбачає передачу джерел доходів місцевих бюджетів з державного бюджету і повноважень щодо управління ними від державних органів виконавчої влади на користь органів місцевого самоврядування для реалізації ними власних та делегованих державою функцій. При цьому передача нових повноважень та обов'язків має підкріплюватися відповідним рівнем фінансових ресурсів і точним визначенням дохідних джерел. Мета фінансової децентралізації визначає не лише нарощування оперативності та якості надання публічних послуг на місцевому рівні, а й забезпечення сталого розвитку територій, економічного зростання і скорочення бідності [3, с. 9, 11].

Серед основних причин, які зумовили необхідність децентралізаційного процесу в економіці України, можна виокремити те, що на початку 2015 р. з 12 тис. існуючих територіальних громад понад половина були з чисельністю жителів менше 3 тис. чоловік, з них: 4809 територіальних громад мали менше 1 тис. жителів, 1129 територіальних громад – менше 500 чоловік. Крім того, більшість з них не мала виконавчих органів місцевих рад, як це передбачено законодавством, були відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Через це місцева рада таких територіальних громад фактично не могла реалізовувати надані їй законом повноваження. Дотаційність 5419 місцевих бюджетів становила понад 70%, 483 територіальні громади на 90% утримувалися за рахунок коштів державного бюджету [4].

Головною проблемою в бюджетній і фінансовій сферах протягом тривалого часу залишалася значна частина фінансових ресурсів, сконцентрованих на централь-

ному рівні, які в подальшому передавали місцевим бюджетам у вигляді трансфертів. Тому рівень покращення інфраструктури регіонів суттєво залежав від надходжень субвенцій з державного бюджету, а не особистого розвитку регіону. Так, у 2012 р. частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України становила 22,6%; у 2013 р. – 23,8%; у 2014 р. – 22,3% [5].

Для вирішення ситуації, яка склалася, стало ухвалення ВРУ Закону України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин” від 28 грудня 2014 р., відповідно до якого з 2015 р. офіційно розпочато етап фінансової децентралізації. Цими змінами врегульовано бюджетні правовідносини, пов’язані з впровадженням нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин. Систему ж управління місцевими фінансами необхідно розглядати з позицій посилення ролі органів місцевого самоврядування як суб’єктів управління ресурсним потенціалом територіальних громад у всіх його проявах.

У “Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні” зазначено, що важливою складовою конституційної реформи в Україні є реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади з метою децентралізації та розширення повноважень місцевої влади на принципах субсидіарності, деконцентрації влади та ресурсів [4]. Проведення адміністративно-територіальної реформи з урахуванням рівня розвитку інфраструктури територій, природно-ресурсного потенціалу тощо передбачає перетворення більш ніж 11 тисяч бюджетів різних рівнів та створення 1,5–2 тисяч спроможних територіальних громад шляхом їх укрупнення за принципом самодостатності.

Для досягнення поставленої мети було прийнято Закон України “Про добро-

вільне об’єднання територіальних громад” від 05 лютого 2015 року, який надав право громадам приєднуватися до вже створеної об’єднаної ОТГ за спрощеною процедурою, а саме можливість приєднання лише до ОТГ, які визнані урядом як спроможні. Зокрема, такими громадами вважаються ті, що утворені навколо населеного пункту, визначеного перспективним планом як адміністративний центр, а також якщо кількість населення становить не менше половини кількості населення громад, які мали в перспективі увійти до такої ОТГ. Бюджети ОТГ матимуть прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, в результаті чого буде забезпечено виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи [6].

Основним результатом проведення фінансової децентралізації протягом останнього року в Україні стало сумарне скорочення 923 бюджетів різних ланок (з 11761 до 10838). Станом на 31. 12. 2017 р. в Україні налічується 159 бюджетів об’єднаних територіальних громад та 4 районні бюджети, що не мають міжбюджетних відносин. Всі ОТГ отримали відповідні ресурси та видаткові повноваження, вийшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Зміни у складі бюджетної системи України протягом 2016–2017 рр. наведені в табл. 1.

Розглянемо основні фінансові результати на місцевому рівні за 2016–2017 рр. (рис. 1), щоб побачити, як відобразилися бюджетні та податкові зміни на місцевих фінансах України. Зокрема, у 2017 році надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) становили 192,0 млрд грн, що на 45,4 млрд грн (+31%) більше, ніж у 2016 р. Такі результати свідчать про зростання участі та зацікавленості органів місцевого самоврядування у збіль-

Склад бюджетної системи України у 2016–2017 рр.

Ланка бюджетної системи	01.06.2016	31.12.2017
Обласні бюджети	24	24
Міський бюджет міста Києва	1	1
Міські бюджети міст обласного значення	173	148
Районні бюджети	474	460
Міські бюджети міст районного значення	266	224
Селищні бюджети	743	592
Бюджети районів у містах	48	27
Сільські бюджети	10032	9199
Бюджети об'єднаних територіальних громад	–	159
Районні бюджети, що не мають міжбюджетних відносин	–	4
Загальна кількість самостійних бюджетів	11761	10838

* Складено на основі [5].

шенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо пошуку резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів [7]. Найбільшу частку в загальній структурі джерел формування власних доходів становить податок на доходи фізичних осіб – 56,2%.

ОТГ демонструють навіть кращі темпи зростання власних доходів, ніж всі інші

види місцевих бюджетів України. Так, за 2017 р. власні доходи загального фонду місцевих бюджетів 159 громад становили 9,3 млрд грн, що на 4,3 млрд грн більше, порівняно з надходженнями 2016 р. до бюджетів місцевих рад, які увійшли до складу ОТГ. Об'єднання громад дало змогу збільшити власні доходи ОТГ на 1 жителя відповідної території, оскільки середній показник

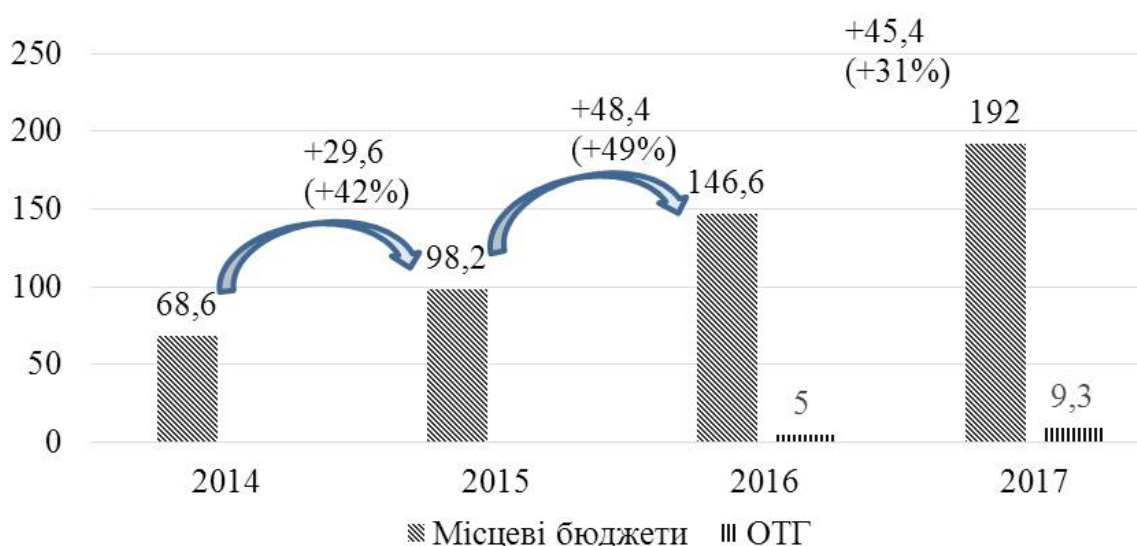

Рис. 1. Динаміка власних доходів місцевих бюджетів та ОТГ України у 2014–2017 рр., млрд грн*

* Побудовано на основі [7].

із розрахунку на 1 жителя громади збільшився до 2345 грн з 700 грн [8].

Варто відмітити подвоєння частки місцевих бюджетів в зведеному бюджеті України (рис. 2). Станом на кінець 2014 р. цей показник становив 22,3%, тоді як на кінець 2017 р. частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України становила 49,3%, що свідчить про збільшення фінансових ресурсів, доступних органам місцевої влади і, відповідно, рівноцінний розподіл повноважень і можливостей місцевої та державної влади.

Важливим критерієм надання повноважень на місця є поступове викоринення споживацької позиції, притаманної раніше громадянам території, і натомість нарощування добровільної та більш активної участі споживачів у використанні наявних ресурсів та спрямування коштів на розвиток громад, здійснення аналізу їх витрачання та запобігання випадків нераціонального їх використання. Зокрема, все частіше органи місцевої влади залучають громадян до голосування за реалізацію різноманітних

суспільно важливих проектів, створюючи можливості для функціонування партисипаторних бюджетів. А це – демократичний процес дискусії та прийняття рішень, в якому кожен мешканець населеного пункту вирішує, в який спосіб витратити частину місцевого бюджету.

Щодо видаткової частини бюджетів, то видатки загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування субвенцій на виплати пільг та субсидій) на кінець 2017 р. становили 345,3 млрд грн, що, порівняно з 2016 р., більше на 42,7%. При цьому обсяги видатків бюджету розвитку зросли на 47,5%, – до 51,0 млрд грн, в тому числі у містах обласного значення – збільшилось на 36,2%, а в об'єднаних територіальних громадах обсяг даного показника сягає 2,7 млрд грн.

Про фінансову спроможність місцевих бюджетів свідчать і залишки коштів на рахунках, які на кінець 2017 р. становили 78,1 млрд грн, у тому числі: загального фонду – 52,6 млрд грн, із яких на казначейських рахунках були 42,1 млрд грн, на депо-

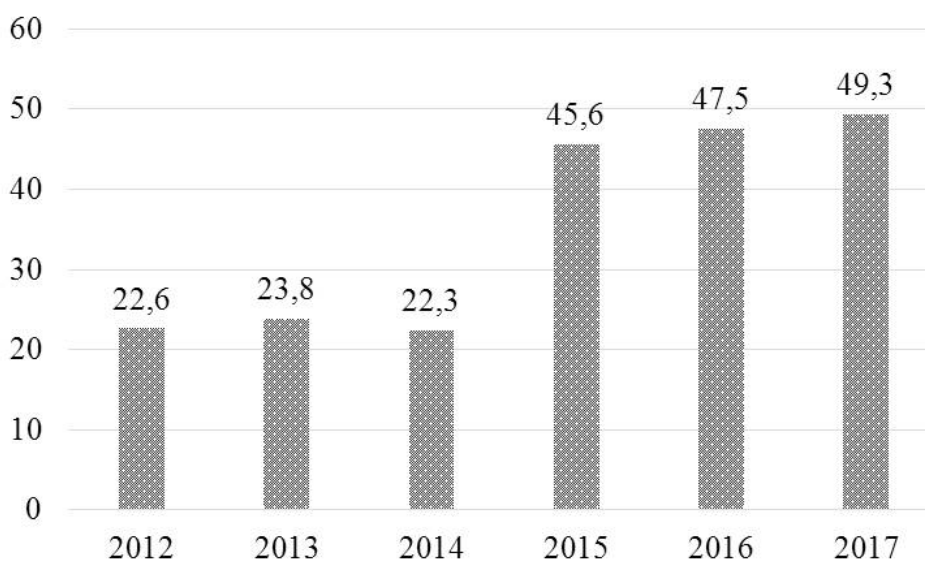

Рис. 2. Динаміка частки місцевих бюджетів (з урахуванням трансфертів) у зведеному бюджеті України у 2012–2017 рр., % *

* Побудовано на основі [5].

зитних рахунках в банківських установах – 10,5 млрд грн (20% від загальної суми залишків). Порівняно з початком 2017 р., обсяги залишків загального фонду на казначейських рахунках зросли на 8,5 млрд грн [7].

Таким чином, у 2017 р. збереглося зростання надходжень до місцевих бюджетів, а також частки місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України та динаміка збільшення обсягів надання державної фінансової підтримки на розвиток громад та розбудову їх інфраструктури. Достатній обсяг фінансових ресурсів місцевих бюджетів сприятиме виконанню вимоги реалістичності бюджету в зв'язку з наявністю відповідних коштів для формування видаткової частини бюджету.

Варто зазначити, що в зарубіжній практиці доцільність проведення децентралізації виявляється не в зміні податкових чи неподаткових джерел наповнення місцевих бюджетів або ж нових шляхах витрачання коштів, а визначається за трьома основними показниками продуктивності. По-перше, це реальні ефекти для бізнесу та заходи різних органів влади щодо податкової адміністрації, ліцензування бізнесу та контролю корупції. По-друге, розгляд двостороннього зв'язку між результатами діяльності уряду країни і рівнем наближення влади до громадян, що передбачає незначну бюрократичну й ієрархічну структуру органів виконавчої влади та ступенем пришвидшення задоволення потреб населення. По-третє, інституційна організація та співвідношення органів місцевого самоврядування до центральних органів влади [9]. Відповідно до цього, процес децентралізації в Україні потребує не лише фіскальних змін, а й запровадження чіткої інституційної структури органів виконавчої влади, полегшення надання послуг громадянам та відстеження результативності на рівні юридичних осіб, а не тільки органів державної влади.

У 2017 р. Міністерство фінансів України змінило підхід до бюджетування. Зокрема, ці зміни стосуються джерел надходження та шляхів витрачання місцевих фінансових ресурсів. Починаючи з 2018 р., бюджет буде формуватися не від видатків та побажань, а залежно від розміру отриманих доходів і реальних можливостей громади, адже саме бюджетні доходи відображають те, які надходження реально зможе забезпечити наступного року економіка без тотального підвищення податків. Такий підхід дасть змогу вперше в історії країни припинити хибну практику тиску фіскальних органів на бізнес через завищені плани та припинити емісію грошей для фінансування завищених видатків.

Наступний принцип ґрунтується на прозорості прогнозу доходів бюджету, який має бути перевірений та підтверджений незалежними експертами і представниками громадянського суспільства.

До того ж, вперше процес бюджетування здійснюватиметься не лише на один бюджетний рік, а на середньострокову перспективу. Основні бюджетні параметри розраховані на найближчі три роки з прогнозом на поступове зростання і відновлення економіки. Передбачуваність бюджетної політики дасть можливість здійснювати системні глибокі реформи, підвищити інвестиційну привабливість та покращити бізнес-клімат [10].

Таким чином, завдяки фінансовій децентралізації суттєво змінилася ресурсна база місцевих бюджетів і сформувалися передумови для активізації процесу добровільного об'єднання територіальних громад, що надало можливість:

- 1) перейти на прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом;
- 2) самостійно вирішувати питання розвитку своєї території;
- 3) безперешкодно виконувати власні повноваження;

- 4) формувати органи управління громади, їх структуру та видатки на їх утримання;
- 5) виконувати делеговані повноваження [8].

Окрім цього, на процес добровільного об'єднання громад впливають такі стимули, як отримання ширших повноважень місцевих органів влади, більшої кількості ресурсів та можливостей для розвитку (як міста обласного значення), голову ОТГ не переобирають в ході приєднання, вибори депутатів проводяться не на всій території ОТГ, а лише в приєднаній громаді, при цьому голова приєднаної громади гарантовано стає старостою і членом виконавчого комітету ОТГ, інтереси мешканців приєднаної громади захищені і представлені в раді ОТГ [11]. Водночас, незважаючи на переваги до об'єднання, вирізняють низку проблем, які сповільнюють і перешкоджають добровільному об'єднанню, зокрема, спротив з боку різних зацікавлених сторін, які не бажають ризикувати наявними ресурсами та повноваженнями.

Насамперед, це стосується існуючих меж новоутворених ОТГ. Переважно укрупнення громад відбувається відповідно до належності адміністративно-територіальної одиниці до певного адміністративного району. Натомість, через добровільний характер такого об'єднання можливе виникнення так званих "білих плям", тобто наявність окремих територіальних одиниць в адміністративному районі, що не бажають приєднуватися до ОТГ. Їх поява можлива у зв'язку з побоюваннями діючих представників місцевої влади втратити ресурси, повноваження та посади в разі укрупнення чи ліквідації певних ланок державних адміністрацій. Як наслідок, виникатимуть території, що не належать до жодної ОТГ. Це призведе до появи суперечностей у територіальному устрої регіону, гальмування проведення єдиної політики ОТГ, послаблення державного контролю органів місцевого

самоврядування, виникнення диспропорцій регіонального розвитку та локалізації фінансових ресурсів. Як наслідок, подібні явища чинитимуть небезпеку для бюджетної системи країни, зокрема, поява ризику зриву фінансування повноважень органів місцевого самоврядування і зниження якості місцевого управління [12].

Друга причина полягає в небажанні громад, які вже змінилися завдяки фінансовій децентралізації, брати участь в об'єднанні. Це – великі міста (зокрема, міста обласного значення), які мають суттєві джерела наповнення бюджетів, або громади, на території яких розташовані прибуткові підприємства, адже кошти, які раніше надходили до районного бюджету і якими районна влада відшкодовувала дефіцит цих громад, перейшли до ОТГ [13].

Окрім того, як зазначалось вище, уряд уперше перейшов на середньострокове публічне планування бюджету [5]. Однак принцип прозорості такого планування не дотримано, оскільки більшість планових показників не є економічно обґрунтованими та не мають прозорої методики їх визначення. Тобто, по суті, залишається невідомо, які саме фактори (як якісні, так і кількісні) впливають на майбутні прогнози середньострокових планових бюджетних показників, а отже, розрахунки щодо подальшого успіху фінансової децентралізації можуть виявитися хибними.

Висновки. В результаті проведеного дослідження визначено, що фінансова децентралізація в Україні здійснюється не тільки стосовно перебудови бюджетної системи, але й адміністративно-територіального устрою країни, і характеризується наступними основними тенденціями: суттєво змінилася ресурсна база місцевих бюджетів і сформувалися передумови для активізації процесу добровільного об'єднання територіальних громад завдяки наданню

додаткових повноважень і відповідних фінансових ресурсів, що призвело до суттєвого збільшення частини власних доходів місцевих бюджетів і подвоїло їх частку в зведеному бюджеті України, порівняно з показниками до початку децентралізаційних перетворень.

Втім, незважаючи на досягнуті результати, суттєві занепокоєння викликають надто оптимістичні прогнози уряду щодо подальших етапів реформування. Зокрема, це стосується відсутності економетричного моделювання та кількісного визначення прогнозованих бюджетних показників із деталізованим переглядом факторів, що сприятимуть чи заважатимуть розвитку фінансової децентралізації. Підтвердженням цього є той факт, що лише близько 30 новостворених ОТГ (15%) мають сформовану територіальну структуру та повністю відповідають Методиці формування спроможних територіальних громад. Решта ОТГ поки перебувають на стадії розвитку як з точки зору адміністративних, так і фінансових аспектів діяльності. Поява значної кількості низькоспроможних ОТГ свідчить про роль суб'єктивного чинника на реалізацію реформ в Україні, низький рівень готовності суспільства до реформи. Тому сьогодні потрібно посилювати вимоги щодо якості процесу об'єднання громад, контролю за їх впровадженням та більш об'єктивного планування й аналізу досягнутих результатів, оскільки недоліки в проведенні реформи можуть мати синергетичний ефект.

Список використаних джерел

1. *Місцеві фінанси* : підруч. / за ред. д.е.н., проф. О. П. Кириленко. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2014. – 448 с.
2. *Бюджетний кодекс України від 01.01.2018 № 2456-17* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. *Модернізація місцевих фінансів України в умовах економічних і соціальних трансформацій* : монографія / за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2008. – 376 с.
4. *Про схвалення концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні* : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-2014-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
5. *Офіційний сайт Міністерства фінансів України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/local-budg>
6. *Про добровільне об'єднання територіальних громад* : Закон України від 05 лютого 2015 року №13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
7. *Моніторинг процесу децентралізації* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/8053>
8. *Фінансова децентралізація в Україні. Перший етап успіху: Кабінет Міністрів України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decenrt_\(21.03.17\).pdf](http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decenrt_(21.03.17).pdf)
9. *Nelson M. Different forms of decentralization and their impact on government performance: micro-level evidence from 113 countries / M. Nelson, R. Goel, U. Mazhar, R. Ram. – Journal Elsevier, Economic Modelling. – 2017. – № 62. – С. 171–183.*
10. *Бюджетна реформа* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://minfin.gov.ua/news/aspekti-roboti/biudzhetna-reforma>
11. *Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо добровільного приєднання територіальних громад)* : Закон України від 18 березня 2017 року № 4772 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19>

12. Очікувані ризики у процесі децентралізації влади в Україні. Аналітична записка : офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>

13. Децентралізація: результати, виклики, перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezulbtati-vikliki-i-perspektivi>

References

1. Kyrylenko, O. (2014). *Mistsevi finansy* [Local finance] (2 nd ed., rev.). Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

2. *Biudzhetni kodeks Ukrainy vid 01.01.2018 № 2456-17* [The Budget Code of Ukraine] (2018, January, 1). Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

3. Kyrylenko, O. (2008). *Modernizatsian mistsevykh finansiv Ukrainy v umovakh ekonomichnykh i sotsialnykh transformatsii* [Modernization of local finances of Ukraine in the conditions of economic and social transformations]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

4. *Pro skhvalennia kontseptsii reformy mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 1 kvitnia 2014 r. № 333-2014-r* [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on approval of the concept of the reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine]. (2014, April, 1). Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

5. *Ofitsiinyi sait Ministerstva finansiv Ukrainy* [The official website of the Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/local-budg>.

6. *Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 05 liutoho 2015 roku № 13* [Law of Ukraine on voluntary association of territorial communities]. (2015, February, 5). Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

7. *Monitorynh protsesu detsentralizatsii* [Monitoring of the decentralization process]. Available at: <http://decentralization.gov.ua/news/8053>.

8. *Finansova detsentralizatsiia v Ukraini. Pershyi etap uspikhu: Kabinet Ministriv Ukrainy* [Financial decentralization in Ukraine. The firstst age of success: the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2017). Available at: [http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decentr_21.03.17\).pdf](http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/Buklet_finansova_decentr_21.03.17).pdf).

9. Nelson, M., Goel, R., Mazhar, U., Ram, R. (2017). Different forms of decentralization and their impact on government performance: micro-level evidence from 113 countries. *Journal Elsevier, Economic Modelling*, 62, 171–183. DOI: 10.1016/j.econmod.2016.12.010.

10. *Biudzhetna reforma* [Budget reform]. Available at: <https://minfin.gov.ua/news/aspekti-roboti/biudzhetna-reforma>.

11. *Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchyykh aktiv Ukrainy (shchodo dobrovilnoho pryednannia terytorialnykh hromad): Zakon Ukrainy vid 18 bereznia 2017 roku № 4772* [Law of Ukraine on amendments to certain legislative acts of Ukraine (regarding voluntary adherence of territorial communities). (2017, March, 18). Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1923-19>.

12. *Ochikuvani ryzyky u protsesi detsentralizatsii vlady v Ukraini. Analitychna zapyska: Ofitsiinyi sait Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen* [Expected risks in the process of authorities decentralization in Ukraine. Analytical note: The official website of the National Institute for Strategic Studies]. Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1021/>.

13. *Detsentralizatsiia: rezultaty, vyklyky, perspektyvy* [Decentralization: results, challenges, perspectives]. Available at: <http://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezulbtati-vikliki-i-perspektivi>.

Стаття надійшла до редакції 1.12.2017.